

lamennyi rétegének mindennapjait... s ez a társadalom megívta az 1848–49-es forradalmat és a szabadságharcot, átvészelte a Bach-korszakot, s a haladás érdekében megkötötte a kiegyezést is...

Erdélyi vonatkozásban ez a korszak örök emlékül hagyta nemzeti közösségünk, de az egész magyarság számára a nyelvművelő társaság nyelvet és a múlt emlékeit megőrző magatartását. 1814-ben szedte először a betűket úgy sorba a nyomdász, hogy az ERDÉLYI MUZÉUM címet formálta, s megszületett az első magyar tudományos folyóirat, Aranka helyébe Bolyai Farkas, Bolyai János, Döbrentei Gábor, s Mikó Imre és sok társuk lépett, hogy a régi erdélyi hagyományokat folytatva az erdélyi és a magyar műveltséget a kor eszméihez és követeléseihöz szabják a magyarság és az emberi haladás érdekében. Küzdelmük eredményeként Mikó Imre, „Erdély Széchenyje” vezetésével 1859. november 23-án megalakulhatott az Erdélyi Múzeum-Egyesület, amely újabb harcok, küzdelmek, betiltás, újjászületés nyomán 2009-ben ünnepelhette megalakulásának 150. évfordulóját.

Emlékező írásunkat Eötvös József szavaival zárjuk: „Mint a sziklafalon leszivárgó cseppek, mint vékony vízfonalak kis erekbe egyesülnek, hogy másokkal együtt gyöngye patakot képezzenek, később végre a vízerek, patakok, zúgó folyamok és csendes folyók egyesüléséből hatalmas folyam támad, mely egy ország kincseit hordja és a népeket összeköti: ilyen a tudományos haladás.”

Csokonai Vitéz Mihály

[Aranka Györgyhöz]

Ne vesztegesd, ne vesztegesd
Az érdeemes nevet rám,
Inkább egyébbel fejtegesd
Szíved javát, Arankám!

Tisztelsz, de aki engemet
Ugyan valóba esmér,
Oly kényesítő érdemet
Csekély eszemre nem mér.

Bár annyival nem kérkedek,
Amennyit énreám vetsz,
De mégis, ah, megengedek,
Mert véle úgy kecsegtetsz.

Aranka György

A magyar nyelvvelő társaságról

II. szakasz

A nyelvvelés második közönséges tárgyáról Az esméret terjesztéséről

Az esméret terjesztése, vékony értelmem szerint, nem abban a részben látta-tik a társaság tárgyának lenni, hogy maga a társaság annyiban amennyiben a hazá-nak és nemzetnek vagy a mesterségek vagy tudományok rendiben jó kéziköny-vekre, tökéletes munkákra s úgynevezett szisztémákra szüksége volna, olyanokat készítsen és dolgozzék. Mert elsőbben egy olyan elme vagy tudós fő vagy üres idejű ember, amilyen az ilyen munkára kívántatnék, egy intésre vagy szép szóra, sőt még parancsolatra is nem terem mindjárt elő. Azután talán nemigen sokat teszek fel, ha azt mondom, hogy az, hogy ezeknek a társaság tagjainak, mint társa-ságnak, foglalatosságok a tudós könyvek írása legyen, éppen ennek a társaságnak céljával ellenkezik. Mert ha annyi tehetsége és módja volna is ezen társaságnak, hogy minden tudomány és mesterségbeli könyveket kidolgozzon, és azokat in-gyen kiossza, evvel kevésre menne, ellenben ha az elméket az esméretek be-vételére készíti, az akadékokat, melyeket vagy a természet vagy szokás az eleibe vetett, felfedezvén, az elméket azoknak elhárítására felgerjeszti, az esméretnek csomóját szaporítván, azt közönségesen terjeszti, az igyekezetet serkenti és mun-kásságot segíti, és mind az eszközök megszerzésében, mind a jó útmutatásban segedelemmel léssen; ekkor a maga sz[ent] és nagy céljának talán jobban megfe-lel. Nem rekesztetnek ki mindazonáltal semmiféle ezen célra szükséges mun-kácskáknak készítése, kivált amilyenek egyenesen erre a célra tartoznak, minéműek egy erkölcsi, más gazdasági, harmadik társasági és haza törvényebéli katekizmusok a gyermekek, oskolamesterek és minden rendbéli tanítók számára, melyeknek készítése vagy fordítások a 17-dik tárgy. A nagyobb munkáknak pe-dig készítéseknél a haza számára, az arra kész elméket biztatásokkal is, jutal-mocskákkal is igen is serkentgetheti.

A társaság foglalatosságának tárgyai azért az esméretek terjesztésiben főkép-pen ezek láttatnak lenni:

